

NA CESTĚ K DISERTACI: PREZENTACE, KONTAKTY, INSPIRACE

Sborník abstraktů kolokvia doktorandů
Pedagogické fakulty
Univerzity Hradec Králové

27. 3. 2026

Doktorský studijní program: Digitální technologie v primárním a preprimárním vzdělávání	3
Digitální jazyková intervence a efektivita jazykového zpracování v předškolním věku <i>Petra Boumová</i>	3
Digitální nadužívání a představa budoucnosti u dětí ve věku 9–12 let: přehledová studie <i>Pavlína Bulušková</i>	4
Tools and methods for measuring Technophilia and Technophobia in children aged 10-12 years: A Systematic Review <i>Helena Fikarová</i>	5
Digitální kompetence učitelů mateřských škol <i>Patricie Koubová</i>	6
Umělá inteligence v každodenním životě dětí mladšího školního věku: přehledová studie (2016–2024) <i>Helena Lazarová</i>	7
Doktorský studijní program: Hudební teorie a pedagogika	8
František Zdeněk Skuherský (1830–1892): k revizi obrazu opomíjeného skladatele <i>Jiří Kudrna</i>	8
Varhanní dílo moravského hudebního skladatele Zdeňka Pololánika a jeho hudebně pedagogické využití <i>Petr Vacek</i>	9
Doktorský studijní program: Kulturní a duchovní studia	10
Životní svět odsouzených mužů <i>Jan Drahoňovský</i>	10
Tvář ve válce: reflexe ženské židovské zkušenosti po 7. říjnu <i>Hana Bednaříková</i>	11
Na prahu dějin: otřes a mezní zkušenost lidské existence <i>Kristýna Petkov</i>	12
Hranice nicoty a pohyb existence ve filmech Larse von Triera <i>Zuzana Steklá</i>	13

DOKTORSKÝ STUDIJNÍ PROGRAM: DIGITÁLNÍ TECHNOLOGIE V PRIMÁRNÍM A PREPRIMÁRNÍM VZDĚLÁVÁNÍ

DIGITÁLNÍ JAZYKOVÁ INTERVENCE A EFEKTIVITA JAZYKOVÉHO ZPRACOVÁNÍ V
PŘEDŠKOLNÍM VĚKU
PETRA BOUMOVÁ

Doktorský výzkumný projekt zaměřený na efektivitu digitální jazykové intervence u předškolních dětí, nahlíženou z perspektivy mechanismů jazykového zpracování. Teoretickým východiskem je koncept prediktivního zpracování, který chápe jazykový vývoj jako dynamickou optimalizaci procesů anticipace, integrace a aktualizace jazykových reprezentací v průběhu porozumění. Výzkumný problém reaguje na metodologickou mezeru v oblasti intervenčního výzkumu raného jazykového vývoje, kde převládá hodnocení globálních výstupních ukazatelů bez systematického zkoumání změn na úrovni kognitivně-jazykových mechanismů.

Cílem výzkumu je analyzovat, zda digitální jazykový trénink ovlivňuje efektivitu jazykového zpracování a zda tyto změny souvisejí s vyššími jazykovými doménami, zejména verbální kreativitou a spontánní jazykovou produkcí. Studie využívá kvazi-experimentální design typu pretest–posttest s tréninkovou a kontrolní skupinou předškolních dětí. Metodologický přístup je orientovaný na mechanismy a kombinuje experimentální úlohy zachycující lexikálně-sémantickou predikci a gramatickou citlivost s analýzou produkčních jazykových dat. Tyto komponenty jsou operacionalizovány prostřednictvím indexu efektivit jazykového zpracování (Language Processing Efficiency Index, LPEI). Představeny budou analytické strategie zpracování dat.

Prezentace reflektuje výzkumný problém, řešební ukotvení, proměnné a metodologická rozhodnutí, včetně limitů kvazi-experimentálního designu, velikosti vzorku a časové dimenze intervence. Součástí bude diskuse nad interpretací zjištění, nad možnostmi dalšího metodologického rozvoje a nad otázkami dalšího směřování doktorského projektu.

Příspěvek představuje přehledovou studii zaměřenou na souvislost mezi digitálním nadužíváním a emocemi spojenými s představami o budoucnosti u dětí ve věku 9–12 let. Digitální technologie jsou běžnou součástí života dětí mladšího školního věku, jejich nadměrné užívání však může představovat významné riziko pro psychickou pohodu i socio-emoční vývoj. Téma vztahu mezi digitálním chováním a anticipačními emocemi vztahujícími se k budoucnosti je přitom v této věkové skupině relativně nové a dosud nebylo systematicky zmapováno.

Studie je koncipována jako scoping review realizované podle metodologického rámce PRISMA-ScR (Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-Analyses extension for Scoping Reviews). Cílem je identifikovat hlavní výzkumné přístupy, používané koncepty a mezery v současné odborné literatuře. Vyhledávání bylo provedeno v databázích Web of Science, Scopus a PubMed. Kritéria výběru byla stanovena na základě rámce PCC (Population, Concept, Context) a zahrnovala recenzované studie zkoumající různé formy digitálního nadužívání a jejich vztah k budoucí orientaci či anticipačním emocím u dětí a adolescentů.

Na základě stanovených kritérií bylo identifikováno 19 studií splňujících podmínky pro zařazení do přehledu. Výsledky naznačují, že negativní nebo fatalistická perspektiva budoucnosti souvisí s vyšším rizikem problematického užívání digitálních technologií, zatímco rozvinutá orientace na budoucnost může působit jako ochranný faktor. Analýza zároveň ukazuje téměř úplnou absenci empirických studií zaměřených přímo na věkovou skupinu 9–12 let; většina dostupného výzkumu se soustředí na starší adolescenty, významná část publikací navíc pochází z asijského výzkumného prostředí. Studie tak poukazuje na potřebu dalšího výzkumu zaměřeného specificky na mladší školní věk.

Jak se digitální technologie stále intenzivněji začleňují do formálního i neformálního vzdělávání, stává se porozumění postojům dětí k těmto technologiím zásadním předpokladem jejich smysluplné a efektivní implementace. To, jak děti technologie vnímají, ovlivňuje nejen jejich ochotu je používat, ale také způsob, jakým se s nimi učí, spolupracují a rozvíjejí své digitální kompetence.

Období mezi 10 a 12 lety představuje významnou vývojovou etapu, kdy se postoje k technologiím začínají stabilizovat a mohou dlouhodobě formovat vztah jedince k digitálním nástrojům. V tomto věku děti získávají větší autonomii při práci s technologiemi, rozvíjejí kritičtější pohled na jejich přínosy i rizika a současně jsou citlivé na sociální a školní kontext, který jejich postoje dále utváří.

Tato přehledová studie si klade za cíl zmapovat a syntetizovat současné poznatky o validovaných nástrojích používaných k měření technofilie a technofobie u dětí v této věkové skupině. Zaměřuje se na to, jaké metody jsou dostupné, jaká je jejich validita a do jaké míry umožňují spolehlivě zachytit komplexní povahu dětských postojů k technologiím. Výsledky mohou přispět k lepšímu výběru vhodných měřicích nástrojů pro výzkumné i praktické účely a podpořit tak informované rozhodování při zavádění digitálních technologií do vzdělávání.

Studie představuje přehled současného výzkumu digitálních kompetencí učitelů mateřských škol v evropském kontextu. Cílem je zmapovat hlavní směry a přístupy, které se v posledních pěti letech (2020–2025) objevují v odborné literatuře, a identifikovat oblasti, které zůstávají dosud málo prozkoumané. Přehled vychází z analýzy deseti empirických studií dostupných v databázích Scopus, Web of Science a EBSCO.

Zjištění ukazují, že většina výzkumů se zaměřuje na vztah mezi digitální technologií a dítětem, tedy na otázku, jak digitální prostředí ovlivňuje učení, tvořivost či sociální interakce dětí. Pouze omezený počet studií reflektuje, že digitální kompetence učitelů se rozvíjejí a uplatňují také v oblasti nepřímé pedagogické činnosti – při plánování, dokumentaci, komunikaci s rodiči nebo reflexi vzdělávacího procesu. Tento aspekt je přitom pro kontext mateřských škol klíčový, neboť právě zde učitelé technologie využívají nejčastěji.

Analýza dále potvrzuje, že úroveň digitálních kompetencí učitelů mateřských škol je ovlivňována nejrůznějšími faktory – zejména věkem, profesními postoji, dostupností technologií, podporou vedení a kvalitou profesního rozvoje. V odborné literatuře převládají kvantitativní přístupy založené na sebehodnocení (např. evropský rámec DigCompEdu), zatímco kvalitativní studie zachycující reálnou praxi učitelů jsou vzácné.

Studie poukazuje na potřebu rozšířit výzkumné šetření o perspektivu samotného učitele jako profesionála, který využívá digitální technologie nejen ve vztahu k dítěti, ale i jako nástroj pro vlastní profesní rozvoj, sebereflexi a spolupráci. Budoucí výzkumy by měly zachycovat celý cyklus pedagogické práce a zkoumat, jak digitální kompetence přispívají ke kvalitě vzdělávání v předškolním kontextu.

Umělá inteligence (AI) se v posledních letech stává běžnou součástí digitálního prostředí dětí mladšího školního věku – od doporučovacích systémů a personalizovaného obsahu přes hlasové asistenty, herní mechanismy a filtry až po nástroje generativní AI. Přesto zůstává omezeně zmapováno, jak děti této věkové skupiny AI chápou, kde se s ní v každodennosti setkávají (nebo se domnívají, že se s ní setkávají), jak si vykládají její fungování, kdo ji podle nich vytváří, zda připouštějí možnost chyb a jaké postoje či obavy s AI spojují.

Metodologie: Přehledová studie byla zpracována v souladu s doporučeními schématu PRISMA pro systematické přehledy. Relevantní studie byly vyhledávány v databázích Web of Science, Scopus a EBSCO. Do přehledu byly zařazeny recenzované empirické články publikované v angličtině v letech 2016–2024, zaměřené na děti ve věku 6–11 let (případně s identifikovatelnými daty pro tuto věkovou skupinu) a realizované v evropském nebo severoamerickém výzkumném prostředí. Zahrnuty byly studie využívající kvalitativní, kvantitativní i smíšené výzkumné přístupy.

Syntéza výsledků bude využita k formulaci konkrétních implikací pro vzdělávání na 1. stupni ZŠ – zejména pro rozvoj věkově přiměřené AI gramotnosti, kritického myšlení a bezpečného zacházení s technologiemi v každodenních situacích. Závěry přehledu mají zároveň podpořit přípravu dětí na budoucí studijní a profesní dráhy i na informované osobní rozhodování v rychle se proměňujícím světě, kde budou AI systémy stále více ovlivňovat učení, práci, komunikaci i společenské vztahy.

Klíčová slova: umělá inteligence; děti 6–11 let; každodenní zkušenost; mentální modely; AI gramotnost; postoje a obavy; etické vnímání; PRISMA; systematický přehled.

DOKTORSKÝ STUDIJNÍ PROGRAM: HUDEBNÍ TEORIE A PEDAGOGIKA

FRANTIŠEK ZDENĚK SKUHERSKÝ (1830–1892): K REVIZI OBRAZU OPOMÍJENÉHO
SKLADATELE

JIŘÍ KUDRNA

Příspěvek představuje rozpracovanou část disertačního výzkumu zaměřeného na revizi obrazu Františka Zdeňka Skuherského (1830–1892). Skuherský je dnes reflektován především jako významný hudební teoretik, reformátor pražské varhanické školy a pedagog řady výrazných osobností. Jeho působení jako praktického hudebníka, kapelníka a skladatele – zejména operního – je však hodnoceno spíše zdrženlivě a bývá interpretováno jako stylisticky konzervativní či neúspěšné.

Na základě průzkumu dobového tisku a institucionálních dokumentů, zejména z období jeho innsbruckého působení (1855–1866), se však tento obraz jeví méně jednoznačný. Dobové recepční ohlasy i provozovací prameny naznačují jinou perspektivu, která dosud nebyla systematicky zohledněna. Současně je však výzkum limitován fragmentárností dochovaných materiálů: operní dílo není dochováno v úplnosti, řada skladeb je známa pouze z referencí, část archivního materiálu zůstává nezpracována a další prameny mohou být rozptýleny mimo dosud zkoumané fondy.

Příspěvek si proto klade otázky: Jak se proměňuje obraz skladatele při konfrontaci historiografického hodnocení s dobovou recepcí? Jak pracovat s fragmentárním pramenným stavem? A jaké další archivní či zahraniční zdroje by mohly zásadně rozšířit poznání jeho operní a koncertní činnosti? Cílem není uzavřít interpretaci, nýbrž otevřít diskusi o možných směrech dalšího výzkumu.

Jedním z klíčových problémů dalšího výzkumu je například i otázka, zda lze identifikovat dosud neznámé prameny či rozptýlené stopy osobní a rodinné paměti skladatele, které by mohly zásadně rozšířit poznání jeho života a tvorby.

VARHANNÍ DÍLO MORAVSKÉHO HUDEBNÍHO SKLADATELE ZDEŇKA POLOLÁNÍKA A JEHO
HUDEBNĚ PEDAGOGICKÉ VYUŽITÍ
PETR VACEK

Moravský hudební skladatel Zdeněk Pololáník (1935–2024) patřil mezi naše nejvýznamnější autory 20. a počátku 21. století, jehož kompoziční odkaz dnes čítá kolem 300 skladeb. Dalších přibližně 400 položek zaujímá hudba k činohrám (například *Sicilská komedie*, inscenovaná v Hradci Králové), filmům, televizním seriálům, pohádkám a rozhlasovým hrám. Na brněnské konzervatoři studoval hru na varhany, pak i kompozici. Na JAMU se věnoval už jen skladbě. Právě skutečnost, že se po absolvování konzervatoře stal profesionálním varhaníkem, jej vedla k tomu, že pro varhany často a dobře psal (vytvořil pozoruhodné opusy, jelikož znal možnosti královského nástroje) a celý život na ně hrál. Některé skladby jsou velmi krátké a měly plánované instruktivní využití při výuce v ZUŠ, jiné mají tu nejvyšší obtížnost, a proto se dnes provádějí jen minimálně. Zamýšlený hudebně historický výzkum se stane základem pro dizertační práci doktoranda. Dané téma ještě nebylo v tomto rozsahu zpracováno, odborná monografie o Z. Pololáníkovi rovněž chybí, nicméně její sepsání nebude doktorandovým cílem. Na hudebně historické bádání naváže výzkum hudebně pedagogický.

DOKTORSKÝ STUDIJNÍ PROGRAM: KULTURNÍ A DUCHOVNÍ STUDIA

ŽIVOTNÍ SVĚT ODSOUZENÝCH MUŽŮ
JAN DRAHOŇOVSKÝ

Tato práce zkoumá, jak odsouzení muži vykonávající svůj trest ve standardním vězeňském zařízení v ČR rozumějí mikrosvět, v němž se nacházejí: jak chápou prostředí formální organizace; instituce, které se tam uplatňují; vztahy se zaměstnanci i se spoluvězni; prostorové uspořádání dané věznice a možnosti pohybu; jakož i plynutí času v průběhu svého trestu. Teoretický rámec tvoří fenomenologická filozofie ve vztahu k problematice „přirozeného světa“ (Lebenswelt). Z tohoto subjektivistického přístupu vychází i metoda zkoumání – interpretativní fenomenologická analýza životní zkušenosti s aktuálním uvězněním skrze výpovědi účastníků (in loco, in esse, in camera) doplněné o pozorování v terénu z pozice semi-insidera a studium dokumentů.

Příspěvek představuje teoreticko-metodologický rámec kvalitativního výzkumu, který zkoumá, jak se náboženská zkušenost artikuluje v kontextu situací narušujících základní předpoklady kontinuity, důvěry a smyslu. Zaměřuje se na existenciální odpovědi českých židovských žen žijících v Izraeli a České republice po událostech 7. října 2023. Výzkum se soustředí na to, jak náboženská existence vstupuje do dynamiky krize a jakým způsobem se proměňuje subjektivní zkušenost vztahu k druhému a k transcendentnímu.

Metodologickým východiskem je interpretativní fenomenologická analýza (Smith, Flowers & Larkin, 2009), která umožňuje zkoumat prožívání v jeho konkrétnosti, mnohohrstevnatosti a otevřenosti vůči smyslu, jenž není předem daný. Teoretická opora vychází zejména z filozofie Emmanuela Lévinase, přičemž stěžejní roli hraje pojetí Tváře jako etické události. Tvář zde nepředstavuje identifikovatelný obsah, ale je přítomna právě v odmítnutí být plně uchopena (Lévinas, 2020). Tvář tak otevírá prostor, v němž se uskutečňuje vztah k nekonečnu – ono „nekonečně více obsažené v méně“ – a manifestuje se jako epifanie, která ruší soběstačnost subjektu a zakládá etické závazky.

Výzkum operuje ve třech analytických rovinách: (1) v rovině intersubjektivního vztahu mezi výzkumníci a respondentkou jako základního etického pole; (2) v rovině samotné náboženské zkušenosti, rozvíjené ve vztahu k druhému a k Bohu jakožto transcendentnímu Ty; a (3) v rovině reflexivní, která tematizuje výzkumný proces jako epistemologicky napjatý prostor mezi porozuměním a vystavením se tomu, co nelze plně konceptualizovat.

Součástí teoretického rámce je rovněž dialog s myšlenkami J. B. Solovějčika, A. J. Heschela a J. Sackse, kteří tematizují náboženskou existenci jako dialogické bytí v čase narušené kontinuity a etické odpovědnosti (Heschel, 2023; Sacks, 2015; Solovějčik, 2005).

Výzkum je aktuálně ve fázi sběru dat. Příspěvek tedy nenabízí empirické výsledky, nýbrž otevírá prostor k reflexi teoretických a metodologických otázek zkoumání náboženské zkušenosti v podmínkách krize a etického vztahu k druhému.

Reference:

Heschel, A. J. (2023). *Bůh hledá člověka: Filosofie židovského náboženství*. Vyšehrad.

Lévinas, E. (2020). *Totalita a nekonečno: Esej o exterioritě*. OIKOYMENH.

Sacks, J. (2015). *Výzva odpovědnosti: Etika odpovědnosti v postmoderním světě*. Vyšehrad.

Smith, J. A., Flowers, P., & Larkin, M. (2009). *Interpretative Phenomenological Analysis: Theory, Method and Research*. SAGE Publications.

Solovějčik, J. B. (2005). *Osamělý člověk víry*. Vyšehrad.

Příspěvek se zamýšlí nad otřesem jako okamžikem, v němž se lidský život může stávat dějinným. Východiskem je úvaha, že člověk prožívá většinu svého života v horizontu přirozeného světa, který se mu jeví jako samozřejmý. Otřesení této samozřejmosti v mezní situaci může otevřít zkušenost, ve které se vlastní existence přestává jevit jako daná a neproblematická a začíná být tematizována jako úkol.

Ve fenomenologickém myšlení Jana Patočky není otřes chápán jako pouhý psychologický stav, ale jako událost, která rozlamuje samozřejmost světa a otevírá nový vztah ke smyslu, odpovědnosti a konečnosti. Dějinnost zde proto neznamená pouze časový průběh života, nýbrž pohyb, ve kterém se člověk k vlastní existenci aktivně vztahuje.

Cílem příspěvku je promyslet, zda lze otřes chápat jako zakládající zkušenost lidského sebe-porozumění, a současně otevřít otázku jeho fenomenologické uchopitelnosti. Tato teoretická reflexe tvoří ontologické východisko připravovaného disertačního projektu zaměřeného na fenomenologickou analýzu perioperační zkušenosti. Situace, ve kterých dochází k oslabení samozřejmého zakotvení ve světě, se zde ukazují jako privilegovaný prostor pro zkoumání otřesu a jeho významu pro porozumění lidské existenci.

Cílem prezentace je představit základní záměr disertační práce a zároveň naznačit, jakým způsobem k jeho naplnění v současné fázi směřuji. Projekt se aktuálně nachází ve stadiu zpřesňování koncepčního vymezení a systematického shromažďování relevantních zdrojů a interpretačních podkladů.

Cílem disertačního projektu je interpretace vybraných filmových děl Larse von Triera (*Tanec v temnotách*, *Dogville*) z pohledu filozofické antropologie. Výzkum se bude zaměřovat především na to, jak tyto snímky zprostředkovávají lidskou zkušenost nicoty v napětí mezi pohybem přivlastnění a odkázanosti. Projekt se zaměřuje na vztahovost člověka jako na jeden z klíčových výrazů jeho existence, přičemž vychází z myšlenek Jana Patočky, Jana Hojdy, Romana Guardiniho, a dalších autorů. Vybrané filmy se jeví jako vhodné právě pro zkoumání zkušenosti nicoty a pohybu tělesnosti. Svým narativem, formální stránkou i způsobem, jakým zachycují lidskou vydanost odhalují zmíněný pohyb přivlastnění a odkázanosti, který člověka vede po hranici nicoty. Tato témata jsou zároveň zprostředkována pohledem ženských protagonistek, které prochází hlubokými životními krizemi a vyrovnávají se s konečností sebe i světa kolem nich.

Výzkum bude proveden fenomenologickou metodou. Konkrétně projekt vychází z fenomenologického pojetí estetické zkušenosti jako aktivního děje mezi dílem a vnímajícím člověkem. Umělecké dílo není chápáno jako objekt pasivního pozorování, ale jako událost, která se člověku stále znovu otevírá a proměňuje jej. Výzkum se snaží zachytit, jak umělecké dílo skrze tento vtahující prožitek umožňuje nahlédnout hranici lidské existence, a to nejen jako místo konečnosti, ztráty a vydanosti, ale také jako místo potenciálního setkání, přijetí a přetvoření.